

Олена МІЗІНКІНА

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури та компаративістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Французький бульвар 24/26, м. Одеса, Україна
e-mail: mizinkina-o@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5732-5138>

Олександра АЛЕКСЕЄНКО

здобувач другого рівня вищої освіти
магістр кафедри української літератури та компаративістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Французький бульвар 24/26, м. Одеса, Україна
e-mail: alekseenko.oleksandra@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-4651-1451>

**ПОЕТИКА ЗАГОЛОВКУ РОМАНУ «ГОНИХМАРНИК» ДАРИ
КОРНІЙ: СИНТЕЗ МІФІЧНОГО ТА СУЧАСНОГО**

У статті названо імена українських письменників, які працюють у фентезі, зазначено його жанрові різновиди. Також вказано на літературознавців, що досліджують особливості літератури фентезі і, зокрема, творчість Дари Корній; коротко окреслено відмінності фантастики – фентезі – казки.

***Мета** розвідки – проаналізувати специфіку заголовку роману фентезі, в якому зафіксовано номінування надприродної істоти хтонічного світу. Для поставленої мети заплановано виконати **завдання** 1) з'ясувати поняттєве наповнення гонихмарника (народні уявлення); 2) відстежити інтерпретацію міфічного персонажа в романі; 3) розглянути зв'язок назви роману з його змістом про сьогодення.*

Відстежено потрактування гонихмарника, його витоки, номінування, зовнішність, здатності та вміння у працях Ю. Буйських, Н. Войтович, В. Галайчука, В. Гнатюка, М. Дмитренка, І. Нечуя-Левицького, Ф. Потушняка, Н. Хобзєя, І. Франка.

Проаналізовані ситуації в романі Дари Корній, в яких проступають характеристики гонихмарника, вивчені народною уявою. Міфологічність образу підтверджується завдяки простору лісу, нічній порі доби, сну як можливості душевного роздвоєння персонажа.

Відзначено новаторство письменниці у створенні персонажа: гарна врода, спадкова передача надприродних можливостей, розмежування здатностей гонихмарника та знахаря, поєднання протилежних рис характеру.

Проявом зовнішніх ознак подвійного сприйняття оточуючим середовищем гонихмарника є його ім'я. Проаналізовано значення імені Олександр та прізвиська Кажан, якими називають головного героя персонажі роману.

У висновках підкреслено, що саме розкриття внутрішнього світу Сашка-гонихмарника, його стосунки та вчинки з персонажами у відтвореному письмен-

ницею часопросторі сьогодення висвітлюють моральні та етичні проблеми юнака. Образ Сашка постає не суто міфологічним, а наділений характеристиками молодшої людини XXI ст. Відтак заголовок роману не лише вказує на міфологічну парадигму твору, а й відсилає читача до історії боротьби поглядів, зміни персонажа в обставинах сучасного світу.

Ключові слова: *гонихмарник, роман, заголовок, образ, міфічна істота, народні повір'я, проблема.*

Постановка проблеми. У сучасному літературному процесі активно розвивається література фентезі, в якій працюють українські письменники Володимир Аренев, Тетяна Винокурова-Садиченко, Тарас Завітайло, Олена Захарченко, Костянтин Матвієнко, Анастасія Нікуліна, Галина Пагутяк, Марія Римар, Марина Соколян, Наталя Тисовська та ін. З-поміж таких творів дослідники вже виокремили їх жанрові різновиди: героїчне фентезі, високе (епічне) фентезі, ігрове фентезі, історичне фентезі, гумористичне фентезі, темне фентезі, ліричне фентезі, дитяче фентезі, міське фентезі, технофентезі [12, с. 38]. Класичний, науковий та історичний напрями у розвитку літератури фентезі свідчать про її популярність та подальший розвій.

Жанрову природу літератури фентезі досліджували І. В. Александрук, Т. В. Бовсунівська, О. В. Буйвол, Є. О. Канчура, Д. В. Куриленко, О. С. Леоненко, Н. М. Логвіненко, С. М. Олійник, Д. М. Павкін та ін. Одною з ключових літературознавчих проблем, які намагаються вирішити теоретики, полягає у з'ясуванні відмінностей фентезі від казки та фантастики. Тут пристаємо до думки Наталії Логвіненко, яка вважає, що «часто фентезі побудоване на основі архетипічних сюжетів. На відміну від наукової фантастики, фентезі не прагне пояснити світ, у якому відбувається дія твору, з погляду науки. У такому світі може бути реальним існування богів, чаклунства, міфічних істот, привидів і будь-якої іншої фантастичної суті. Водночас принципова відмінність «чудес» фентезі від їх казкових аналогів полягає в тому, що вони є нормою описуваного світу і діють системно, як закони природи» [12, с.40]. Саме фентезі дозволяє органічно поєднати міфічні бачення далеких предків і проблеми сучасної людини, підкреслюючи нерозривний зв'язок поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дара Корній у своїх романах («Щоденник Мавки», «Гонихмарник», «Зірка для тебе», «Тому, що ти є», «Зворотній бік світла») вдало інтерпретує слов'янську міфологію, влітаючи давні вірування у контекст сьогодення. Роман «Гонихмарник» (2016, 2020, 2024) є першим великим епічним твором у доробку письменниці, який продовжує українську традицію трансформації народних вірувань в літературні образи. На сьогодні творчість Дари Корній ще потребує вивчення, зокрема цим займається Андрій Гурдуз. Літературознавець дослідив час і простір роману «Гонихмарник» [8] та визначив його місце в мистецькому контексті з погляду новаторства та традиції [7]; простежив риси метагероїні романів Дари Корній [5] та міфопоетику «жіночого» у містичних любовних романах першого десятиліття XXI століття [6]. Беззаперечно, що в романі «Гонихмарник» гармонійно поєднуються і реалії сучасного життя і вірування наших предків. «Спроба Дари Корній ввести в національну літературу художню інтерпретацію нового

образу з корпусу української «нижчої міфології» містить чимало оригінальних рішень, покликана передати національний колорит і, хоч і не позбавлена учнівських рис, може вважатися черговим успішним кроком на шляху вибудовування українською літературою власної міфотворчої традиції нової доби» [5, с. 235], – зазначає Андрій Гурдуз.

Доцільність дослідження поетики заголовку роману полягає у тому, що на даний момент вона ще не студіювалася. За **мету** ставимо спробу проаналізувати специфіку заголовку роману фентезі, в якому зафіксовано номінування надприродної істоти хтонічного світу. Для поставленої мети маємо виконати такі **завдання** як з'ясувати поняттєве наповнення гонихмарника (народні уявлення); відстежити розкриття міфічного персонажа в романі; розглянути зв'язок назви роману з його змістом про сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Заголовок роману «Гонихмарник» зосереджує на собі увагу читача та закладає певну мотивацію для прочитання тексту. Образ Гонихмарника є одним із центральних у творі. Варто відзначити, що цей герой представлений у двох поколіннях персонажів роману: в образі Сашка (коханого головної героїні Аліни) та Ігоря Сокірка (першого коханого мами головної героїні – Ірини).

Трактування міфознавців щодо народного уявлення про гонихмарника, його зовнішності та здібностей доволі неоднозначні. У фольклористичних матеріалах подаються різні назви цієї істоти: гонихмарник, градобур, дводушник, градівник, планітник, тучник, хмарник. Наталя Хобзей зазначає, що «усі вони є відіменниковими утвореннями і зберігають прозору мотивацію. Градівник се такий чоловік, що знає відвертати град» [16, с.91]. Дослідниця зауважує, що такі вірування характерні також албанцям та грекам. За своїм походженням балканослов'янські покровителі від граду – це люди-демони, чиї душі залишають тіло під час сну і вирушають на боротьбу з повітряним ворогом, або люди, які ніби народилися від добрих міфічних зміїв та мають надприродні властивості для боротьби з поганими зміями [16, с.92].

Надія Войтович подає таке трактування цього образу: «Серед знаючих дуже популярним в уявленнях українців Карпат є персонаж, на позначення якого найчастіше вживають евфемізми – «той, що бурі відвертає», «той, що хмари розганяє», «той, що дощ запирає». Володіючи надзвичайними здібностями, він рятував посіви на полях від знищення природною стихією (градом, дощем, посухою), а селян – від неврожаю, а відтак і голоду» [2, с.148]. Знаючими називали людей, які мали якісь надприродні здібності. За традиційними переконаннями магічними властивостями наділяли і «сорочку» в якій народилася дитина. Людей, які виживають після катастроф називають народженими в сорочці [2, с.150] Доволі часто дводушника ототожнювали з упирем. Одне зі значень упиря, яке було зафіксовано в бойківській говірці, це «людина, що має дві душі й уночі заподіює шкоди» [2, с.77]. Упирями ставали з різних причин, однак найпоширенішою ставав факт народження людини з двома душами. Надія Войтович зазначає, що «як правило, це були *чарівники, планетники, знахарі*, тіло яких «земля не приймала» через *нечисту* діяльність. Тому такий покійник завжди повертається на землю, а тіло його не підлягає тлінню» [2, с. 79].

Юлія Буйських визначає дводушника не як «самостійний індивідуалізований міфологічний персонаж, адже до дводушників можна віднести відьму, вовкулаку, чаклуна, упиря. Вважалось, що у людини є душа, а у відьом, упирів і вовкулаків дух, завдяки якому вони можуть ходити після смерті» [1, с. 157]. На Гуцульщині поняття упиря і дводушника не розділялося. Іван Франко зазначає про існування такого вірування, що «є такі люди, що мають по дві душі: крім своєї власної, в них сидить ще нечиста душа. То є упирі, дводушники. Як такий чоловік умре, то його власна душа з нього вийде, а тота нечиста лишиться, і він потому ще жиє в гробі. Часом трафиться, що такого чоловіка відкоплють, то він не лежить так, як його положили, але обернеться лицем до землі або лежить підперши голову ліктем, або обернений на бік» [9, с. 182]. Схожі народні перекази фіксує і Володимир Галайчук: «...то є люди, котрі мають два духи: один є чистий дух, а другий – паскудний. Один в гробі тихо лежить, другий ходить поміж хати» [3, с. 303].

Іван Нечуй-Левицький, подаючи опис відьом, зауважує, що відьми та відьмаки мають владу над хмарами й вітром та можуть держати у своїх руках дощ, град, погоду й непогоду, можуть насилати засуху і неврожай. Існують вірування, що у давні часи відьми були одним із образів німф небесної води, а відьмаки були демонами вітру й хмар [13, с. 62]. Тобто класик української літератури, визначаючи функції відьмака, ототожнює його з гонимарником.

На Закарпатті поняття «дводушник» відділяли від нечистих духів, які не мали нічого спільного з тілом, та від чароїдів, які були людьми та мали лише якісь магичні знання. Федір Потушняк, описуючи народні повір'я про душу, також згадує, що в тілі людини може існувати більше однієї душі: «Крім тієї душі, яка відлучається від тіла тільки через смерть, є ще душі, котрі перебувають у тілі, але можуть відділитися від нього і в якийсь час вільно перебувати окремо. Таке під силу лише деяким індивідуумам, т. зв. «дводушникам». Дводушники це ті люди, що мають ще одну або й дві душі, крім нормальної. Є їх кілька видів. Кожен виконує якусь особливу функцію» [цит. за 14, с. 242]. Як фіксують перекази до дводушників відносили відьом, лісових та водних упирів, вовкунів (перевертнів), вітряників, шаркань (велика змія з 12 головами, яка створює великі бурі і град,) та «тих, хто зміям наказують» [14, с. 246]. Також за народними повір'ями дводушники у момент вияву своєї сили перебували поза зримим для людей світом. Звідси і вірування, що відьми «збираються часто за межами села, під час нового або спадаючого місяця, а деколи йдуть до покинутих, самотніх будинків і тут влаштовують різні оргії» [14, с. 244].

Цікавими є версії стосовно походження гонимарників, або ж градівників. Володимир Гнатюк подає такі записи у своїй праці: «Гравівники є природжені вчені. Хто хоче стати гравівником, повинен вирізати літорость розігнати нею гадюку й жабу, коли гадюка хоче жабу їсти, потім посвятити ту літорость разом із зіллям на зелені свята, а по сім зможе нею відігнати хмари. Коли літоростостями обведе поле, то град його також не ткне. Можна стати це гравівником, коли хто вкраде палицю в діда, або патик, при помочі якого запалюють свічки в церкві, поставить його так, аби над ним відправлено дев'ять служб, а потім буде переховувати його гузиром до сонця» [4, с. 234].

У книзі «Українські міфи, демонологія, легенди», укладеної Миколою Дмитренком, подається міф про дводушника у якому чоловік жив з двома серцями. Одного дня він перетворився на вовка та напав на власну дружину. Дружина попросила чоловіка перетворитися при ній на вовка, але була одна умова: вона не має на нього кричати, бо він так і залишиться ним на три місяці. Жінка не стримала обіцянку та прогнала його у ліс. Там з ним сталася біда: у лапі застряг сучок. Вовк знайшов кошару та розбудив чабана, і той з острахом допоміг тварині. Коли чоловік знов перетворився у людську подобу, він віддячив чабану мішком борошна [15, с. 72–74]. Як бачимо, в оповіді, окрім метаморфоз, йде мова і про позитивні характеристики людини-дводушника.

Підсумовуючи вже відоме з народних повір'їв та розвідок фольклористів, складається певне уявлення про походження та здібності гонихмарника, хоча вони доволі різні. Однак є те, що їх об'єднує – уявлення переважно всіх про наявність другої душі. Дводушників відрізняють від нечистих духів та чародіїв, але іноді узагальнюють з упирями та відьмами. У різних регіонах побутують й інші назви гонихмарника, такі як градобур, градівник, планетник, тучник. Від інших міфічних істот вони відрізняються людською подобою та вмінням керувати хмарами і дощами. Інколи інша «нечиста» душа може відділятися від тіла, поки людина спить, та ходити собі по селу. Однак для існування цієї істоти обов'язково потрібне тіло.

Дара Корній у своєму романі, витворюючи образ гонихмарника, наповнює його як рисами народного сприйняття, так і власне авторськими. Письменниця зберігає ту особливість, яка відрізняє гонихмарника від інших істот – керування хмарами та дощем. Це простежується в діалогах персонажів – насамперед Ірини (матері головної героїні), бабусі Орини – з Аліною. Орина пояснює онуці хто такі градобури і подає такий опис їхніх вмінь: *«Дводушник, унученько, то напівлюдина, напівнечистий. Часто він допомагає, приганяючи під час посухи хмари, як ото тепер, але буває, що принаджує град і грози, навіть смерчі»* [10, с. 45]. До того ж, ця здатність керування хмарами втілюється у романі і в діях самого гонихмарника. Одного разу Ірина, гуляючи лісом, натрапила на свого коханого Ігоря Сокірка, який стояв посеред галявини і щось собі нашіптував: *«Зорі у небі туманіють, місяць гасне, мов свічка, і темрява стає просто надглибокою, і тільки тонюсінкі яскраві ниточки в руках Гонихмарника показують відстань між небом та землею. Насуплено здаля гуркоче грім, наче невдоволений тим, що його потурбували. Ірина слухає незрозумілі слова Гонихмарника. Він розмовляє мовою вітру, дощу, хмар, блискавок та грому, він наказує, і стихії підкоряються йому, наче баскі коні вправному вершнику»* [10, с.60]. Наявність цих епізодів у романі, підтверджує використання Дарою Корній народних оповідей про вміння градобурів.

У «Гонихмарнику» також зображено народні повір'я про роздвоєння душі і страх людей перед цими істотами. Орина в один із вечорів пояснює своїй дочці Ірині небезпеку, яку можна очікувати від градобурів: *«Гонихмарники, донцю, або Градобури, дуже потрібні насправді створінне, – від того, що бабуня не назвала їх людьми, в Ірини пересихає в роті. – Найстрашніше друге. Усередині тіла одної людини живе дві душі, одна з яких заїда, і не мислю, що створена Богом. Нема ніц гіршого від роздвоєнне душі. Боронь, Боже, zobачити того*

другого. Можна до смерти спудитисі» [10, с. 55]. Із цих слів випливає, що немає чіткого аргументування страху перед гонимарниками, а присутня лише емоційна перцепція людини на щось їй невідоме.

Роздвоєння гонимарника пояснюється не лише внутрішнім наповнення такої істоти, але й зовнішнім виглядом. Усю потворність та справжню суть нечистої душі можна побачити одразу як вивести її з рівноваги. Персонаж Ігор Сокірко випадково доторкнувся до берега Ірини, що неабияк розлютило «іншого» в ньому: *«Раптом із трави навпроти щось підводиться. Істота з двома личинами. Один вродливий, добрий, схожий на її Ігоря, інший – страшний, зморщений, знавіснілий, огидний, мов вивертень із самого пекла. Ні, це не її Ігор. Це дводушник. Гонимарник, Градобур. Ірина бачить, як почвара стоїть, ледве тримаючись на ногах, а все її тіло корчиться й здригається від болю. Певна, при денному світлі картина була б ще мерзеннішою»* [10, с. 62]. Потворність іншого «нечистого» помічає також і Аліна, яка випадково натрапила на гонимарника в момент вияву його сили, коли вона була разом з компанією в Карпатах. *«Стало ще гірше. Бо то зовсім і не людина стоїть там, вірніше людина, та не одна. Їх двоє. Вона добре може розгледіти перекошену грізну фізіономію істоти, волохате, пооране чорними зморшками, дике, хиже, люте, знавісніле обличчя. І поруч ще один, в одному тілі – двоє. Того другого розгледіти несила, бо то, видно, не його клоїт таке чудернацтво з небом витворяти»* [10, с. 146]. Як у народних повір'ях, так і у романі немає точного і однозначного опису градобура. Інколи він постає як огидний вивертень, а інколи як просто згусток повітря. До того ж, зберігається невизначеність ідентифікації цієї істоти. Він не є ні уширем, ні перевертнем, а зображується як узагальнений образ чогось невідомого для людини.

У творі дводушник у момент вияву своїх незвичайних можливостей (подібно до міфічного світогляду) перебуває віддалено від людей. Саме в лісі, як Ірина, так і Аліна дізнаються про приховані здібності своїх коханих. *«Посередині галявини стоїть зовсім голий чоловік. Стоїть до Аліни спиною, тому вона не може добре розгледіти його. Стоїть, розставивши широко ноги, піднявши вгору руки та задерши голову до неба. У руках щось тримає, і те щось сріблясто мерехтить. То не мобільний. Воно нагадує лискучі змійки, які похапцем шарпаються, ніби мріють вирватися з міцних обіймів того, хто затис їх. Другий бік зміюк губиться у високості. Людина тримає на прив'язі летючого змія. Але то не змій, ні! То... хмари, важкі темні хмари»* [10, с. 145]. Невипадково персонажі гонимарники «оголюють» свою сутність саме в окремішньому від суспільства просторі лісу. «Звичайнісінький ліс у текстах із міфологічними підвалинами належить до нелюдського континууму; <...> він сам може уособлювати потойбіччя; <...> стає виключно буферною зоною між світами» [цит. за 11, с. 186].

Ще однією спільною рисою, яка поєднує розвиток сюжету в романі з народними віруваннями, є те, що «інша» душа може виходити з тіла людини тоді, коли та спить. Маючи теж особливі здібності, головна героїня могла бачити градобура, на відміну від інших персонажів. Тому дівчина вирішила скористатися одним із таких моментів, щоб звільнити свого коханого від тягаря «другої душі». *«Аліна сидить у темній кімнаті біля заштореного та зачиненого ві-*

кна, через шпаринку позираючи на дах. Впевнена, Гонихмарник сьогодні все ж вийде із Сашкового тіла. Після ось таких філософсько-важких розмов він завжди вилітає із тіла хлопця на кілька годин, подихати. Приблизний його розпорядок вже вивчила. Час від часу Аліна зиркає на електричний годинник, що блимає на кухонному столі... Ніби легкий вітерець пролітає дахівкою, шкрябаючись об неї. То Градобур. Вона його бачить. Як тоді, у Карпатах, зуміла розгледіти. Ніч на мить стає ще темнішою, потім той морок розсіюється. Знову звична нічна тиша» [10, с. 226]. У цьому епізоді описується ще одна особливість гонихмарника, яка фіксується в деяких повір'ях: градобуру для свого існування обов'язково потрібне тіло. Він не може існувати як окрема істота, йому завжди потрібна фізична оболонка та співзалежна душа. Після того, як Аліна звільнила свого коханого Сашка від присутності «іншого» в його тілі, вона спостерігала за змінами у поведінці другої душі: «Градобур розначливо вис, він хоче вирватися на волю, бо відчуває, що вже знесилений і, якщо зараз не попаде в чийсь тіло – загине, пропаде вічна душа. Бо вічні також колись помирають. Його душа розпадеться в тій кімнаті на тисячі холодних росяних крапельок» [10, с. 228]. Дара Корній завдяки образу дівчини передає характерні риси міфічної істоти та зберігає народні уявлення про міфологічний час, оскільки незвичайні події відбуваються вночі. «Ніч для міфологічного світогляду є часом володарювання потойбічних сил» [11, с. 46].

Відмінним від народних вірувань у романі є зображення витоків дводушників. Вони з'явилися внаслідок договору декого з людьми із собою і «другим світом», аби домовитися із силами природи та жити з ними в мирі. До того ж, письменниця описує дар гонихмарника, як такий, що передається у спадок від батька до сина. Бабуся Орина в один із вечорів розповіла Ірині про їх походження та якого нещастя може очікувати від них жінка: «Душа-зайда передаєці по чоловічій лінії з покоління в покоління. Зла ніби не роб'ять, бо ж буревії відводять, град чи сильну зливу. І всьо ніби гаразд, коби не... Плата за то – премного дужа. Жінка, яка народжує хлопчика від Гонихмарника, після злогів вмирає. Завше» [10, с. 56]. Тобто, авторка роману, інтригуючи читача, і для підкреслення давності роду, витворює історію про спадкову передачу паранормальних властивостей чоловіків.

Дара Корній надає образу дводушнику ще одну рису – гарну вроду та неймовірну харизму для зваблювання жінок. Основним джерелом енергії гонихмарника є живлення пристрастю жінок. Орина особливо наголосила на їхньому згубному впливі на жінок: «Вони живляці жагою, хіття – без неї не годні жити. Гонихмарник висмоктє з жінки всю любов, до крихти, а потім, коли вже не залишаїці ні йоти світла, знаходить другу офіру» [10, с. 56]. Разом з тим, варто вказати, що персонаж гонихмарників у романі не є винятково негативними. У романі письменниця подає описи не лише «іншої» (міфічної) душі, але і й особистісного (людського) внутрішнього світу Сашка. Образ юнака постає не лише фізичним обрамленням дводушника, але є й окремим персонажем з власними почуттями та мотиваціями в багатьох сюжетних ситуаціях.

Поєднання двох діаметрально протилежних рис в персонажі молодого хлопця простежується і завдяки підбраному письменницею його імені та прізвиська. Адже ім'я Олександр з грецької означає «захисник людей», а прізвись-

ко Кажан за народними повір'ями часто ототожнювали зі змієм і нечистою силою. Відтак у романі розкривається зв'язок між тим, як називають героя та його вчинками. У ході розвитку сюжету у хлопця починають проявлятися і такі позитивні риси характеру, які довгий час були придушені впливом гонимарника. Тому поступово прізвисько Кажан відходить від нього, а інші персонажі починають називати його переважно Сашком. Зміни в номінуванні героя красномовно демонструють зміни в його характері, переважанні людських рис, доброго начала над потойбічним.

На відмінність Сашка від інших людей вказує його зовнішній вигляд. Однак Алініну увагу найбільше привертали до себе його очі: *«Той, що в чорному, чи то пак Кажан, і лякав, і водночас бентежив. Це так, коли стоїш над прірвою... Аліну чомусь хвилюють його очі, хоча він так ретельно приховує їх окулярами. Вона відчула його погляд. Ні, не слизький і не свердлярчий»* [10, с. 25–26]. Очі були тим елементом портрету, який виказував присутність «іншого» всередині людини. Як тільки відбувалося домінування потреб гонимарника, очі його власника ставали хижими, злими інколи навіть демонічними. Цю особливість Аліна помітила у потязі по дорозі в Карпати: *«Аліна бачить, як у тих очах пробивається час від часу щось лихе, навіть хиже, безсоромне. Від цього стає не по собі. Однак, коли наступного разу вона зиркає на хлопця, то розуміє, що хижак в очах кудись зник. Натомість аж наче винувато поглядає в бік Аліни...»* [10, с. 132] Так Дара Корній розкриває у романі відому істину про «очі – дзеркало душі», і тим самим додатково вказує на дводушність героя.

На прикладі образу Кажана у романі порушується декілька проблем сучасного суспільства. Хоча письменниця і не зазначає конкретних дат, змальовані інтер'єри, екстер'єри, одяг, деталі портретів (зелений колір волосся), речі (мобільник, кондиціонер) персонажів, їх зацікавлення свідчать про час відтворених подій. Одна з показових проблем сьогодення – всездозволеності та зверхності людини – розкривається завдяки образу гонимарника. Сила прийшла до хлопця у досить ранньому віці, тож не дивно, що він не міг опиратися дводушнику та поступово опинився під впливом його бажань. *«Спочатку почувався трішки незвично, лячно, бо відчув у собі ще чийось присутність. Сусід виявився приятним і спокійним, не балакучим. Звиклися! Зате сила Гонимарника полягала не лишень у вмінні владарювати стихіями: дощами, снігами, хмарами, деякими вітрами... Дівчата, які ще донедавна не завжди помічали нічим не примітного високого, мов тичка, та худючого, схожого на Чахлика Невмирущого юнака, враз аж надто активно почали ним цікавитися. Запрошували на побачення, пропонуючи відверто хлопцеві не тільки дружбу. Людина до всього звикає, особливо до розкошів, до багатства та й до всесильності також»* [10, с. 178]. Бачимо, що з набуттям другої «душі» життя персонажа «збагачується» новими можливостями, які у світі людей проявляються переважно у стосунках з юнками.

Разом з тим, життя потребами інших часто не приносить гарних результатів. Як наслідок людина втрачає свою сутність, а коли починає усвідомлювати це, то стикається з самобичуванням. Кажан у діалозі з Юрієм Змієборцем (красномовне прізвисько) збагнув істинність своїх почуттів до Аліни та віднайшов своє власне естество. *«– Як воно, хлопче, бути на місці жертви? – запитує сер-*

йозно і якомсь задоволено Юрко. Голос звучить десь глибоко в голові. Вони ось так завжди тут розмовляють. – Паскудно. – От і добре. Місію виконано. Я хочу, щоб ти вповні наплодився тим, що відчували ті дівчата, жінки, яких ти залишав. Що, боляче? Та і це не найгірше. Тобі від сьогодні доведеться жити з тим болем» [10, с. 187]. Далі в героя відбувається доволі довгий та складний шлях до усвідомлення власної особистості. Почуття до Аліни змусили підсвідомість Сашко згадати давно забуте захоплення – гру на флюярі: «Аліна обережно, щоб не сполохати чар музики, відхилиє штору й визирає у вікно. На теплій поверхні дахівки стоїть Кажан у півоберта до її вікна та, закривши очі, грає, ніби вправний митець, виписуючи барви своєю флюярою, наповнюючи світ звуками і вітхою. Шалено калатає серце. Та хвиля, що так стрімко наростала всередині, стає ще більшою і нарешті заповнює собою все її єство. Аліна тремтячими руками бере до рук пензлик, відкриває фарби, вона вже не належить собі» [10, с. 99] Взаємне натхнення зрештою допомогло персонажам усвідомити свої почуття та в подальшому виявити їх в різних видах мистецтва: Аліна малювала, а Сашко грав їй на флюярі. Творчість допомагає героям зрозуміти одне одного і свої проблеми. Схожі паралелі відстежуються у повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків», в якій головні герої щасливі, перебувають в гармонії з оточуючим світом доти, поки Іван грає на сопілці, Марічка співає. Саме творчість для обидвох пар оприявлює їх внутрішній світ і стає рятівною у вирі життєвих несприятливих обставин.

Також у романі порушується питання осмислення людиною гріховності її життя. Сашко, відмовившись від своєї клятви бути Гонихмарником, страждав від мук совісті і тим самим завів свою душу на своєрідний «суд». Аліні приснилось те місце, де мала перебувати душа коханого, проте, прочитавши, що це за місце, дівчина жахнулась: «Поле Долини смерті всипане кістками – сюди ходять вмирати йоги, сюди ходять за осяянням, очищенням і отриманням таємного знання. Ось тільки повертаються далеко не всі і далеко не в тому психічному стані, у якому вирушали: вважається, що в Долині смерті душа проходить своєрідний суд, і грішне або безглузде життя тут обривається» [10, с. 238]. Тут Долина смерті можна символізує уявлення людей про Чистилище, де і відбувається каяття за вчинки і суд для їхнього спокутування. Відомо, що образ Чистилища зайшов у культуру з біблійної міфології. Натомість роздуми людей про очищення перед смертю актуальні і нині для віруючих. Ситуація зі сном про мандрівку Сашкової душі вказує на процес її очищення від гріховного, потойбічного, переродження.

Ще однією відміною рисою є те, що авторка повністю розмежовує поняття гонихмарника і знахаря. Якщо у народних віруваннях ці поняття інколи переплітаються, то Дара Корній описує їх як два протилежні за своєю суттю давні роди. У романі знахарками постають головна героїня Аліна, її мама Ірина та її прабабуся Орина. «Бабуся – неабиякий авторитет у селі. Вона – знатницятравниця. Лікує-рятує людей травами, тож до неї частіше заходять, ніж до сільської амбулаторії. Десь із семи років Орина почала вчити онуку травних премудростей. Розрізняти хвору траву від помічної. Іринка легко могла відрізнити добру м'яту, наприклад, від лихої. Тут мало значення все. Місцина, де рослинка зроста, час цвітіння і ще щось таке, чого вона сама пояснити не

могла. Це відчуття з'явилося не відразу, в останній рік буквально. Дивися на траву і просто знаєш, для чого вона, і чи здорова, чи готова зцілювати, майже підсвідомо» [10, с. 50]. За сюжетом саме між двома родинами – знахарків-жінок та гонихмарників-чоловіків – відбуваються найтісніші контакти, які й вирішують їх долі, впливають на зміни в їх характерах та з оточуючим світом.

Варто зазначити, що в романі «Гонихмарник» відтворено комплекс проблем сучасного світу: стосунки батьків та дітей, здорового способу життя, стосунки молоді, роль мистецтва в житті людини, здобуття вищої освіти, кореляція/співвідношення матеріального і духовного світу. Усі вони розкриваються переважно завдяки образам головних героїв – Аліни та Сашка-гонихмарника.

Висновки. Підсумовуючи зазначене, робимо висновки про те, що Дара Корній своєрідно інтерпретувала образ гонихмарника у романі. Письменниця змогла розвинути у сюжеті твору як народні повір'я про дводушників (про роздвоєння душі, їхні здібності та особливості), так і збагатити образ «новими» характеристиками. Персонаж постає не тільки як образ юнака з двома душами, який поєднує в собі дві істоти, а як особистість, в якій протистоять протилежні за прагненнями, мріями, сподіваннями життєві цінності – життя і смерть, світле та темне, творчість і руйнування. Немає однозначного домінування однієї з «душ», але простежуються риси співзалежного існування. Сашко наділений більше позитивними характеристиками: він начитаний, уважний до Аліни, намагається ставати кращим для неї, цікавиться мистецтвом та грає на флюярі. Прояви «нечистої» істоти постають у негативних рисах: корисливість, нахабство, самовпевненість, байдужість до почуттів інших.

Разом з тим образ Гонихмарника у романі загалом є уособленням будь-якої людини, яка поєднує в собі як позитивні, так і негативні риси. І врешті-решт вибір постає перед кожною особистістю (до якої сторони своєї душі вона тяжіє більше). Тож можна зробити припущення, що гонихмарник з'явився у народних повір'ях як спосіб пояснити внутрішні розбіжності та конфлікти людини. Дара Корній вдало використала цей міфічний образ для того, щоб оприятити одну з важливих для людини проблем – проблему вибору, роздвоєння поглядів та як наслідок подальше саморуйнування. У романі показано приклади життєвих доль двох гонихмарників, історії яких демонструють різні шляхи вибору в складних ситуаціях.

Виносячи у заголовок роману назву міфічної істоти, письменниця насамперед відсилає читачів до претексту світу «забутих предків». Саме проблеми внутрішнього світу гонихмарника виходять на перший план і заміщують до кінця твору сюжетну лінію головної героїні Аліни. Та завдяки дводушності персонажа демонструється й одвічна боротьба двох начал добра та зла, і суперечність характеру, і поступові зміни у світогляді молодої людини з сучасного світу.

Література

1. Буйських, Ю. (2018). *Колись русалки по землі ходили... Жіночі образи української міфології* (320 с.). Харків: Клуб сімейного дозвілля.
2. Войтович, Н. (2015). *Народна демонологія Бойківщини* (228 с.). Львів: Сполом.
3. Галайчук, В. (2016). *Українська міфологія* (590 с.). Харків: Клуб сімейного дозвілля.
4. Гнатюк, В. (2000). *Нарис української міфології* (263 с.). Львів: Інститут народознавства НАН України.

5. Гурдуз, А. І. (2015). Метагероїня романів Дари Корній. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Філологічні науки*, (2), 61–67.
6. Гурдуз, А. І. (2014). Міфопоетика «жіночого» містичного любовного роману першого десятиліття ХХІ століття. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Філологічні науки*, (4.13), 61–68.
7. Гурдуз, А. І. (2012). Роман Дари Корній «Гонихмарник»: місце в мистецькому контексті з погляду традиції і новаторства. *Українознавчий альманах*, (9), 229–235.
8. Гурдуз, А. І. (2017). Час і простір у системі фентезійної логіки роману Дари Корній «Гонихмарник». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, (26(1)), 13–15.
9. Франко, І. (ред.). (1898). *Етнографічний збірник* (Т. 5, 267 с.). Львів: З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка.
10. Корній, Д. (2020). *Гонихмарник* (280 с.). Львів: Априорі.
11. Лисюк, Н. А. (2006). *Міфологічний хронотоп: матеріали до курсів «Міфологія», «Міфологія слов'янська та світова»* (200 с.). Київ: Український фітосоціологічний центр.
12. Логвіненко, Н. (2014.). Фентезі як вид фантастичної прози. *Українська література в загальноосвітній школі*, (5), 38–40.
13. Нечуй-Левицький, І. (1992). *Світогляд українського народу: ескіз української міфології* (88 с.). Київ: Обереги.
14. Тиховська, О. (2016). Психологічне підґрунтя образу дводушника в українській міфології. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, (2(36)), 242–248.
15. Дмитренко, М. К. (упоряд.). (1992). *Українські міфи, демонологія, легенди* (144 с.). Київ: Музична Україна.
16. Хобзей, Н. (2002). *Гуцульська міфологія: етнолінгвістичний словник* (215 с.). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ.

References

1. Buiskykh, Yu. (2018). *Kolys rusalky po zemli khodyly... Zhinichi obrazy ukraïnskoi mifologii* [Once upon a time, mermaids walked the earth... Female images of Ukrainian mythology] (320 p.). Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia. [in Ukrainian].
2. Voitovych, N. (2015). *Narodna demonolohiia Boikivshchyny* [Folk demonology of Boykivshchyna]. Lviv: Spolom. [in Ukrainian].
3. Halaichuk, V. (2016). *Ukrainska mifolohiia* [Ukrainian mythology] (590 p.). Kharkiv: Klub simeinoho dozvillia. [in Ukrainian].
4. Hnatiuk, V. (2000). *Narys ukraïnskoi mifologii* [An outline of Ukrainian mythology] (263 p.). Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
5. Hurduz, A. I. (2015). *Metaheroïnia romaniv Dary Kornii* [Metaheroïne of Dara Kornii's novels]. *Naukovyi Visnyk Mykolaivskoho Derzhavnoho Universytetu Imeni V. O. Sukhomlynskoho. Serii: Filolohichni Nauky*, (2), 61–67. [in Ukrainian].
6. Hurduz, A. I. (2014). *Mifopoetyka "zhinochoho" mistychnoho liubovnoho romanu pershoho desiatylittia XXI stolittia* [Mythopoetics of the "female" mystical love novel of the first decade of the 21st century]. *Naukovyi Visnyk Mykolaivskoho Derzhavnoho Universytetu Imeni V. O. Sukhomlynskoho. Serii: Filolohichni Nauky*, (4.13), 61–68. [in Ukrainian].
7. Hurduz, A. I. (2012). *Roman Dary Kornii "Honykhmarnyk": mistse v mystetskomu konteksti z pohliadu tradytzii i novatorstva* [Darya Kornii's novel "The Chaser": its place in the artistic context from the point of view of tradition and innovation]. *Ukrainoznavchyi Almanakh*, (9), 229–235. [in Ukrainian].
8. Hurduz, A. I. (2017). *Chas i prostir u systemi fenteziinoi lohiky romanu Dary Kornii "Honykhmarnyk"* [Time and space in the system of fantasy logic in Dara Kornii's novel "The Chaser"]. *Naukovyi Vvisnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho Universytetu*, (26(1)), 13–15. [in Ukrainian].
9. Franko, I. (Ed.). (1898). *Etnohrafichnyi zbirnyk* [Ethnographic collection] (Vol. 5, 267 p.). Lviv: Z drukarni Naukovoho Tovarystva imeni Shevchenka. [in Ukrainian].
10. Kornii, D. (2020). *Honykhmarnyk* [Cloud chaser] (280 p.). Lviv: Apriori. [in Ukrainian].
11. Lysiuk, N. A. (2006). *Mifolohichni khronotop* [Mythological chronotope] (200 p.). Kyiv: Ukrainskyi fitosotsiologichnyi tsentr. [in Ukrainian].
12. Lohvynenko, N. (2014.). *Fentezi yak vyd fantastychnoi prozy* [Fantasy as a type of fantastic prose]. *Ukrainska Literatura v Zahalnoosvitnii Shkoli*, (5), 38–40. [in Ukrainian].
13. Nechui-Levytskyi, I. (1992). *Svitohliad ukraïnskoho narodu: eskiz ukraïnskoi mifologii* [The worldview of the Ukrainian people: a sketch of Ukrainian mythology] (88 p.). Kyiv: Oberehy. [in Ukrainian].

14. Tykhovska, O. (2016). Psykholohichne pidgruntia obrazu dvodushnyka v ukrainskii mifolohii [The psychological basis of the image of the two-faced man in Ukrainian mythology]. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho Universytetu. Seriya: Filolohiia*, (2(36)), 242–248. [in Ukrainian].
15. Dmytrenko, M. K. (Comp.). (1992). *Ukrainski mify, demonolohiia, lehendy* [Ukrainian myths, demonology, legends] (144 p.). Kyiv: Muzychna Ukraina. [in Ukrainian].
16. Khobzei, N. (2002). *Hutsulska mifolohiia: etnolinhvistychnyi slovnyk* [Hutsul mythology: ethnolinguistic dictionary] (215 p.). Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU. [in Ukrainian].

Olena MIZINKINA

Oleksandra ALIEKSIEIENKO

THE POETICS OF THE TITLE OF THE NOVEL “HONYKHMARNYK” BY DARA KORNII: A SYNTHESIS OF THE MYTHICAL AND MODERN

The article mentions Ukrainian writers who work in fantasy and indicates its genre varieties. It is also pointed out literary scholars who explore the features of fantasy literature and, in particular, the work of Dara Kornii; briefly outlines the differences between fiction - fantasy - fairy tales.

The purpose of the research is to analyze the specifics of the fantasy novel's title, which records the nomination of a supernatural creature of the chthonic world. For the purposes, it is planned to complete the tasks 1) to clarify the conceptual content of the cloud chaser (folk ideas); 2) to trace the interpretation of the mythical character in the novel; 3) to consider the connection of the novel's title to its content about the present.

The article delineates the interpretation of the honykhmarnyk, including its origins, nomination, appearance, abilities and capabilities which are depicted in the works of Y. Buisky, N. Voytovych, V. Halaichuk, V. Hnatyuk, M. Dmytrenko, I. Nechuy-Levytsky, F. Potushnyak, N. Khobzei, and I. Franko.

Examining the situations in Dara Kornii's novel involves identifying the characteristics of a honykhmarnik, which were created by folk imagination. The image's mythological nature is confirmed by the wooded area, the darkness, and sleep as a possibility of the character's spiritual bifurcation.

It was noted the writer's innovation in creating the character: beautiful beauty, hereditary transmission of supernatural abilities, separation of the abilities of a cloud chaser and a healer, and a combination of opposite character traits.

It was revealed that the manifestation of external signs of the double perception by the surrounding environment of the cloud chaser was caused by his name. Also, there was added an analysis of the meaning of the name Oleksandr and the nickname Bat, which was used to call the main character of the novel.

The conclusions emphasize that the disclosure of the inner world of Sasha-the Cloud Chaser, his relationships and actions with the characters in the contemporary space reproduced by the writer highlight the moral and ethical problems of the young man. The image of Sasha appears not purely mythological but endowed with the traits of a young person in the twenty-first century. As a result, the novel's title not only alludes to the work's mythical paradigm but also points the reader to the history of the conflict between opposing viewpoints and the character's transformation in the context of the contemporary world.

Keywords: cloud chaser; novel, title, image, mythical creature, folk beliefs, problem.